

FNAJ = Feltétel nélküli alapjövedelem. Februári számunk utolsó lapjain számoltunk be erről az új kezdeményezésről, illetve annak namíbiai megvalósítási kísérletéről. Most egy brazil próbálkozást mutatunk be.

FNAJ – brazil módra

Brunát és Marcust ugyanaz a látomás köti össze: Tenni akarnak valamit a szegénység ellen. „Mégsem foglalkozhatom ritka növényekkel, amikor körülöttem gyerekek hálnak éhen”, mondja Bruna. A 28 éves brazil nő végzett biológus. Öt évvel ezelőtt ismerte meg Marcust, akiben filozófiai tanulmányai befejezése után hasonló gondolatok zsidongtak. A feltétel nélküli alapjövedelem eszméjétől fellelkesülve, a fiatal pár nem akart tovább várni a politikára: közösen kovácsoltak tervet.

Bruna és Marcus számára *Eduardo Matarazzo Suplicy* szenátor könyve szolgált mintaként és ihletőként: Az egykori elnök, *Lula* Munkáspártjának tagja arról ismert Brazilián túl is, hogy lelkes képviselője az alapjövedelemnek. *Renda da Cidadania [Lakossági pénzkészítés]* c. könyvében a gazdaságtudós az alapjövedelemmel kapcsolatos látomását írja le: „Az alapjövedelem polgári jog. Minden egyes ember joga ahhoz, hogy részesüljön országának jólétéből.”

Makacsságával és kapcsolataival Suplicy elérte, hogy Brazília 2004-ben – a világon elsőként – belevette alkotmányába a feltétel nélküli alapjövedelemhez való jogot: ez az állami szolgáltatás minden olyan polgárt megillet, aki legalább öt éve él az országban, s az összeg fedezni kívánja a táplálkozási, nevelési és egészségügyi alapszükségleteket, függetlenül attól, hogy aki ebben részesül, dolgozik-e, vagy sem.

A papír türelmes

Ténylegesen azonban mindmáig nem vezették be Braziliában az alapjövedelemet. Helyette a *Bolsa Familia Program*-ot [*Családi Pénztár Program*] indította el *Lula* ex-elnök. Ez a szociális juttatás hatalmas siker Braziliában, amely egyike azoknak az országoknak, ahol a legnagyobbak a jövedelmi különbségek. Mindenekelőtt a vidéken és a favelákban [hullámlemezekből összetétkolt viskók] élő őshonos és fekete néppeséget érinti a program, és elérte az

összes brazilok mintegy negyedét: átlagosan kereken havi 95 *realt* [kb. 48 eurót] kapnak a jogosult családok.

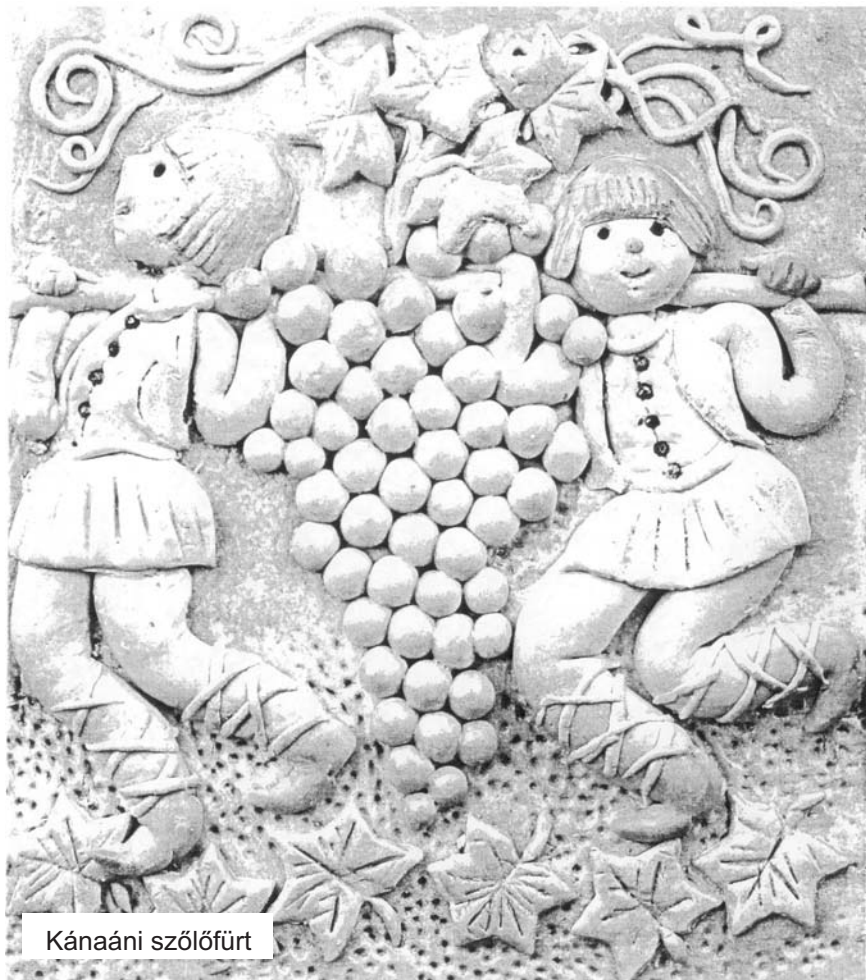
A *Bolsa* azonban osztozik a legtöbb hagyományos szociális juttatás árnyoldalában: gyámkodás, megbélyegzés, bürokratikus ellenőrzés kíséri. Például a kifizetést csak azok a családok élvezhetik, amelyeknek az egy főre jutó jövedelme 70 *real* alatt van. Ezt azonban a gyakorlatban nehéz felülvizsgálni, tehát ajtó-ablak tárva az önkényes döntések előtt. Ráadásul az állami törődésnek további feltételei is vannak: állandó lakóhely, részvétel az oltási programokban, valamint a táplálkozási és oktatásügyi tanácsadásban. A polgárok hiányos információi miatt, de a helyi közigazgatás ingadozó érdeklődése miatt is sok valóban jogosultat nem ér el a program. Továbbá a *Bolsa* kétes ösztönzést ad a munkakerüléshez: aki dolgozik, kiesik a rendszerből, és nincs esélye arra, hogy ha elveszíti a munkáját, akkor ismét kapjon támogatást.

Saját szakállukra

Bruna és Marcus szemében a *Bolsa* téves kezdeményezés. *ReCivitas* nevű szervezetük a nagypolitika helyett az alulról jövő kezdeményezésre épít: 2008 októberében egy kis faluban, a São Paulótól hatvan kilométerre délkeletre fekvő *Quatinga Velho*-ban saját maguk kezdtek alapjövedelemet kifizetni. Minden lakos, aki szeretné, havonta 30 *real* kap tőlük – minden feltétel nélkül. A pénz először saját megtakarításaikból származott, később adományokból. Támogatja őket a *Kölner Initiative Grundeinkommen* [Kölni Alapjövedelem-kezdeményezés] és a Németországban újonnan alapított *Grundeinkommenstiftung* [Alapjövedelemi Alapítvány].

30 *real* kb. 15 eurót ér – ennyiből Braziliában sem igen lehet megélni. De a 6-7 éves nagycsaládok ily módon többet kapnak, mint az állami *Bolsa* által. Mivel a kalyibák többnyire a lakosoké, csak ritkán van szükség bérleti díjra. Fűtés különben sincs. Csak az elemi szükségletek kerülnek pénzbe: étel, ruházat, egészségügyi és oktatási kiadások.

Quatinga Velho kereken száz embert jelent, kunyhókat és kőházakat, valamint egy nagy japán farmot, amely napi néhány dollárért foglalkoztat munkásokat. Olyan alapjövedelemről, amelyet mindenki megkap anélkül, hogy dolgoznia kellene, a japán farmerek mind-

Kánaáni szőlőfűrt

máig tudni sem akarnak. Mit sem érne akkor az éhbérért történő kizsákmányolás. Néhány napszamos már ténylegesen elhagyta a farmot, hogy az új pénzzel kipofozza kunyhóját. A farm csak rendszertelenül ad nekik munkát, az étel szűkös, a ruházat szegényes. Először a gyerekeken látszik meg, mennyire kínos a helyzet: „Nem egy tizenkét éves úgy néz ki, mint egy nyolcéves”, mondja Marcus.

A rendszeres kifizetések révén Brunának és Marcusnak sikerült csökkenenie az alultápláltságot a faluban. Először azonban a lakosok kétkedését kellett legyőzni: „Nagy volt a bizalmatlanság”, mondja Marcus. „Az emberek azt gondolták, hogy politikusok vagyunk, és meg akarjuk nyerni a következő választást, vagy pedig maffiapénzeket akarunk tisztára mosni.” Az első falugyűlésen ezért csak huszonheten értettek egyet a közvetlen kifizetésekkel, az első év során azonban ez a szám gyorsan hetvenre nőtt – nagyobb lett a bizalom, és a sikerek gyorsabban láthatókká váltak. „Az első olyan kisbabám, aki ’alapjövedelemmel’ született, jóval nagyobb súlyú volt, mint azok, akiket előtte hoztam világra”, meséli *Maria de Lourdes*. Hét gyerekével neki van a legnagyobb családja a faluban. „Az alapjövedelem jó, mert egyszerű”, hangzik száraz nyilatkozata. A pénz-

ből édesburgonyát és salátát ültet, és tyúkok is tartoznak a gazdasághoz. Férjével egy kis köházat is tudtak építeni a régi fakunyhó mellé. „Bolsa família” nem kap, hiszen a férjének időről időre akad munkája. És kisebb vagyonba kerülne már az utazás is *Mogi das Cruzes*be, a körzeti polgármesterhez, hogy kérvényezzék az állami juttatást.

Időközben meghonosodott a faluban az alapjövedelem. Bruna és Marcus házról házra jár, változó időpontokban és útvonalal – Braziliában óvatosan kell bánni a pénzzel. A kifizetést gyakran kíséri kávézás melletti terefere: meghívják őket a kötelező édes kávéra vagy egy „cambuci”-ra, az egyik hazai gyümölcsből maguk által készített likőrre. A fiatal pár nemcsak pénzt oszt ki, hanem játékokat és könyveket is. Minden szombaton egy bőrdnyű új dologgal érkeznek. Sok gyerek az út mentén várja már őket azokkal a játékszerekkel, amelyekre nincs már szükségük, vagy szeretnék őket elcserélni – így azok továbbvándorolnak, és valamiféle közösségi tudat alakul ki.

Beleépülve a jövőbe

Hogy a Quatinga Velhói siker ne maradjon egyedi eset, a hasonló kezdeményezések jobban össze akarnak kapcsolódni, és közösen akarnak nyomást gyakorolni a politikára. São Paulo,

2010 júniusa: az egyetem a színtere a *BIEN*, azaz a *Basic Income Earth Network* [Világhálózat az alapjövedelemért] alapjövedelem-kongresszusának, amelyre 500 résztvevő jött el a világ 30 országából. Suplicy szenátor a feltétel nélküli alapjövedelem irányába tett lépésként ünnepli a *Bolsát*. De még a politika és a gazdaság világából való brazil kollégái is borulatóak: az alapjövedelem egészen más törvényt kívánna meg, és az átmenet egyáltalán nem olyan egyszerű.

A kongresszus azonban azt is megmutatta, hogy a jövőben gyakrabban találkozunk majd olyan programokkal, mint a *ReCivitas*. Indiában 16 falut szándékoznak bekapcsolni egy modell-programba, Németországban pedig már eldőrdült a *Breuninger-Stiftung* [Breuninger Alapítvány] szántóföldi kísérletének rajtölvése Uckermarkban. Noha az alapjövedelem még csak zugtémának tűnik, a gondolat már hullámokat vet: Időközben még olyan országokban is alakult alapjövedelmi mozgalom, mint Korea vagy Japán, ahol nagyon határozott munkaideológia uralkodik. Hogy azután az eszme meggyőző ereje növekszik-e majd, attól is függ, akad-e egy egész ország, amely bizonyítékot szolgáltat arra, hogy az alapjövedelem a modern társadalomban is működik.

Christoph Schlee

Forrás: Publik-Forum, 2011/8

Zöld fehér fekete

Vándormozival a mangroveerdőkért

A férfi felgyűrte a nadrágszárát, és majdnem térdig áll a vízben. Lábai belesüllyednek az iszapba. El Ali a vízből kiemelkedő növények után nyúl, és erős kezével végigsimítja a gyöngye leveleket: ismét növekszik valami. A tönkretett szenezáli mocsarak ismét kizöldülnek!

Haidar El Ali ezzel kisebb csodát ért el. Az 57 éves férfi évek óta egy vándormozival járja Szenegált, hogy a tengerparton és a folyótorkolatokban újraterelje a megsemmisített mangroveerdőket. Ezért megy faluról falura, plakátokat aggat ki, beindítja projektorát, és bemutatja a maga által fölvetett környezetvédelmi filmeket. A legtöbb helyen különben nincsen mozi, így aztán szinte mindig az egész falu részt vesz az előadáson.

Ezekkel az akciókkal El Ali attól akarja visszatartani hazája lakóit, hogy letarolják a mangroveerdőket, és faszénné dolgozzák fel azokat. E helyett minden egyes embert arra szólít föl, hogy új növényeket ültessen. Megmagyarázza nekik, hogy a mangrove épp ott nő meg, ahol tulajdonképpen halálosak a feltételek a fák számára: még a sós vízben, a tűző napon is gyökeret ereszt, így fontos élettérre válik madarak és kigyók, kagylók, tengeri makkok és osztrigák számára. Ám a szenegáli mangroveerdők fele időközben eltűnt – a szennyezés és a rablógazdálkodás miatt: még gyorsabban halnak ki, mint az esőerdők.

El Ali azonban vándormozijával új tudatot hozott az országba: ösztönzése nyomán a lakosok már több mint száz helyen ültettek mangrovét, egyedül a déli Casamence települé-

sen 43 nap alatt 1200 hektáron több mint 6 millió mangrove-sarjat ültettek el férfiak, nők és gyerekek. Célja az, hogy amilyen gyorsan csak lehetséges, százmillió fát ültessenek el.

A Párizsban megjelenő *Le Monde* a világ száz legbefolyososabb ökoaktivistája közé számítja őt. Haidar El Ali Szenegál északnyugati részén született, de libanoni felmenői miatt fehér a bőre. A tenger iránti szeretete tette Afrika legismertebb környezetvédőjévé. Azt mondja, sosem fogja elfelejteni azt a napot, amelyen először merült bele az óceánba: „Attól a pillanattól fogva, hogy fejemet a vízbe dugtam, voltaképpen sosem emeltem ki belőle teljesen.” Frankfurtban kapott búvárkiképzést, majd a franciaországi Océanium igazgatója lett: ez eleinte csupán egy búváriskola volt, minél világosabbá vált azonban El Ali számára a tengerek és a tengerpartok ökológiai fenyegetettsége, annál határozottabban lépett föl a túlhalászás, a szennyezés és a fajok kihalása ellen. Az Océanium ma ismert környezetvédelmi központ.

El Ali szinte mindig fejkendőket visel deres fűrtjein, ötszörös apa, ő alapította a szenegáli Zöld Pártot, és a nyugat-afrikai zöldek elnöke. A Szenegálban használt nyelvek közül többet is beszél, továbbá pergő akcentussal a franciát is. „Elsősorban zöldnek tekintem magam”, mondja, „aztán fehérnek, mivel Libanonból származom, és fehér a bőröm, de feketének is, mivel egy fekete országban élek.”

Eva-Baumann Lerch

Forrás: Publik-Forum, 2011/3